

 BALTIJOS
KELIAS

Baltijos kelias yra vienas svarbiausių XX–XXI a. sandūros Lietuvos istorijos įvykių, esmingai paveikusių ne tik Lietuvos ar Baltijos šalių, bet ir Europos istoriją.

Šios akcijos rengėjų tikslas buvo 1989 m. rugpjūčio 23 d. gyva 650 kilometrų nusidriekiančia žmonių grandine sujungti tris Baltijos šalių sostines. Tuo siekta paminėti ir pasmerkti 1939 m. rugpjūčio 23 d. pasirašytą Molotovo–Ribentropo paktą (nacistinės Vokietijos ir Sovietų Sąjungos nepuolimo sutartį) bei šio pakto slaptuosius Vidurio ir Rytų Europos padalijimo protokolus, kurie nulėmė Antrąjį pasaulinį karą bei dešimčių milijonų žmonių likimus. Šis paktas bei jo slaptieji protokolai Lietuvai ir kitoms Baltijos šalims reiškė nepriklausomybės praradimą, o šių šalių piliečius pasmerkė, anot amerikiečių istoriko Timothy Snyderio, „krvinų žemių“ gyventojų likimui.

1

2

Ne mažiau svarbu Baltijos kelio organizatoriams buvo ir noras parodyti pasauliui nepriklausomybės atkūrimo siekiančių Baltijos visuomenių vienybę bei ryžtą sugrįžti į laisvą Europos valstybių bendruomenę.

Baltijos kelio masiškumas (jame dalyvavo apie du milijonai žmonių) tapo nenuginčijamu argumentu, kad akciją įgyvendinę trijų Baltijos šalių žmonės yra tvirtai apsisprendę atkurti nepriklausomybę. Ši akcija taip pat atskleidė, kad Lietuvos Sąjūdis ir Estijos bei Latvijos liaudies frontai yra puikiai perpratę taikios politinės kovos metodus ir turi konkrečią politinę programą – atkurti Baltijos valstybių nepriklausomybę.

650 km

nusidriekusi žmonių grandinė, sujungusi
Lietuvą, Latviją ir Estiją

4

5

Nors nemenka to meto Europos politinio elito dalis buvo skeptiška Baltijos respublikų suvereniteto klausimu, Baltijos kelias parodė vienareikšmį trijų tautų apsisprendimą, įkvėpė kitas tautas kovoti dėl savosios laisvės ir padėjo susivienyti Europai.

Taigi galima teigti, kad Baltijos kelias yra itin reikšmingas Lietuvos (taip pat Latvijos ir Estijos) įnašas į XX a. susiklosčiusią taikios kovos už laisvę ir demokratiją tradiciją ne tik Vakaruose, bet ir visame pasaulyje. Dėl Baltijos kelio reikšmės Baltijos šalių istorijai ir įtakos Europos bei pasaulio visuomenės raidai ši unikali akcija buvo įtraukta į UNESCO programos „Pasaulio atmintis“ tarptautinį registrą.

Baltijos kelias iki šiol įkvėpia įvairių šalių visuomenės naujoms, reikšmingoms pilietinėms iniciatyvoms.

6

Visame Baltijos kelyje buvo išbarstyta apie

10 tonų

gėlių, kurias skraidino AN-2 lėktuvų pilotai

Šiandien Baltijos kelio idėja atsikartoja įvairiose Europos bei pasaulio vietose:

1990 m. Ukrainoje žmonės susikibo rankomis, norėdami parodyti Rytų ir Vakarų Ukrainos vienybę;

2004 m. Taivane du milijonai žmonių susijungė į 500 kilometrų ilgio gyvą grandinę, deklarudami nepriklausomybės siekį ir protestuodami prieš komunistinės Kinijos grąsinimus karine jėga prisijungti Taivaną;

2013 m. Ispanijos Katalonijos regiono gyventojai sudarė 400 kilometrų ilgio grandinę ir pavadino šią akciją „Katalonų keliu nepriklausomybės link“;

2019 m. įvyko Honkongo kelio akcija, per kurią šio pusiau autonominio miesto gyventojai išreiškė nesitaikstymą su antidemokratiniais Kinijos veiksmais.

7

8

9

11

2020 m. rugpjūčio 23 d. nuo Vilniaus katedros iki Baltarusijos sienos nusidriekė „Laisvės kelias. Vilnius–Baltarusija“. Per 50 tūkst. šioje akcijoje dalyvavusių žmonių išreiškė solidarumą su Baltarusijos visuomene, šiuo metu kovojančia už teisę gyventi demokratiškai valdomoje valstybėje.

10

11

Nuotraukos:

Lankstuko viršelės: Lietuvai, Latvijai ir Estijai minint Baltijos kelio 25-ąsias metines šalių vėliavomis apjuostas Gedimino pilies bokštas Vilniuje. Nuotr. Andriaus Ufarto (Fotobankas)

1. 1989 m. Žmonėms atvažti reikėjo apie 75 tūkst. lengvųjų automobilių arba 10 tūkst. PAZ markės nedidelių autobusų. Nuotr. Kęstučio Vanago
2. 1989 m. rugpjūčio 23 d. Baltijos kelias Rygoje. Nuotr. Romo Jurgaičio (ELTA)
3. 1989 m. Baltijos kelias, sujungęs žmones ir valstybes dėl laisvės. Nuotr. Kęstučio Vanago
4. 1989 m. rugpjūčio 23 d. Skrydžiai uždrausti. Vienintelė viltis – radijas ir... nepaklusę draudimui skristi lėktuvai AN-2. Nuotr. Kęstučio Vanago
5. 1989 m. pastatyta kryžių, koplytstulpių, atidengta paminklinių akmenų ir kitų Baltijos kelio atminimo ženklų. Minint Baltijos kelio metines, atstatomi ir atidengiami vis nauji paminklai (tautodailininko Juozapo Jakšto kryptus). Nuotr. Kęstučio Vanago
6. 1989 m. Kardelių žiedai – iš visos Lietuvos. Nuotr. Kęstučio Vanago
7. 1989 m. Protestai prieš totalitarinių režimų lyderius Staliną ir Hitlerį. Nuotr. Kęstučio Vanago
8. 1989 m. Baltijos kelias buvo tylus, bet labai konkretus veiksmas – žmonės sustojo nugara į Rytus, veidu – į Vakarus ir nereikėjo žodžių, kad suprastum, ką tuo norima pasakyti. Nuotr. Kęstučio Vanago
9. 2020 m. rugpjūčio 23 d. „Laisvės kelio“ dalyviai Vilniuje. Nuotr. Imanto Gelūno (Fotobankas)
10. 2020 m. rugpjūčio 23 d. „Laisvės kelias“ Baltarusijai palaikyti. Nuotr. Kęstučio Vanago
11. Baltijos kelio 20-metis. 20 tūkst. vardinių plytų „Laisvės kelio“ skulptūra (skulptorius Tadas Gutasakas). Nuotr. Kęstučio Vanago

Lankstuko nugarėlė: Vilniuje, Katedros aikštėje, Baltijos kelio vienybę mena plytelė su įspaustomis nežinomo Baltijos kelio dalyvio pėdomis. Nuotr. Kęstučio Vanago

Kaip dabar keliauti Baltijos keliu? Baltijos kelias – tai pirmiausia ne fizinis objektas, o žmonės, kurie jį sukūrė ir jame dalyvavo. Susitikti su tais žmonėmis, aplankyti jų pastatytus koplytstulpius, kelio objektus yra geriausias būdas pajusti tikrojo Baltijos kelio dvasią. Juk tuomet tai nebuvo tiesiog stovėjimas susikibus už rankų – tai galėjo kainuoti gyvenimus. Kas buvo tie žmonės, kurie iniciavo, rizikavo? Kaip jie sukūrė tokį reiškinį be mobiliųjų telefonų, interneto ir socialinių tinklų? Dar kartą įsitikinome, kaip svarbu sužinoti viską dabar, kai pradėję ieškoti Baltijos kelio herojų supratome, kad lieka vis mažiau laiko viską išgirsti iš jų pačių lūpų. Jei jų savo gyvenimo kelyje nesutikote – keliaukite ir pažinkite Baltijos kelią virtualiai.

Virtualusis maršrutas
Baltijos keliu

Lankstukas sukurtas Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos, įgyvendinant projektą „Lankstuko, skirto Baltijos kelio istorijai jamžinti, sukūrimas ir gamyba“, kurį finansuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija.